

Якщо маркіз де-Круамар відповість мені, його відповідь стане за перші рядки цього оповідання. Перед тим як написати йому, я про нього розвідала. Він — світська людина, визначився на службі; літній, був одружений; має дочку і двох синів, яких любить і які люблять його. Родовитий, освічений, розумний, знається на мистецтві, на вдачу дуже своєрідний. Мені хвалили його чулість, честь і чесність; з того глибокого інтересу, що він виявив до моєї справи, і з усього того, що мені про нього казали, я побачила, що, звернувшись до нього, аж ніяк не схибила; але годі сподіватися, що він візьметься змінити мою долю, не знаючи, хто я така; з цієї причини й постановила я перебороти своє самолюбство та огиду й розпочати оці записки, де без хисту й уміння, з дитячою простотою своїх літ і щирістю своєї вдачі змальовую частину свого нещастя. Може, заступник мій того зажадає, а може, й мені самій у голову спаде закінчити їх згодом, коли далекі події вже знітяться в моїй пам'яті, — тоді, гадаю, цей короткий підсумок їх і глибоке враження, що залишиться від них на все моє життя, допоможуть мені достотно їх пригадати.

Батько мій був адвокат. З матір'ю він побрався вже в літах; з нею мав трьох дочок. Достатку в нього було більше, ніж треба, щоб їх добре влаштувати; та для цього він мусив хоч би однаково любити їх, а сказати це про нього я аж ніяк не можу. Річ певна, розумом, обличчям, вдачею і здібностями я краща була від сестер, і це батькам моїм завдавало нібито прикрости. Ті переваги над сестрами, що дала мені природа й моя пильність, обертались для мене на джерело смутку; тому й бажала я ще з дитинства у всьому на них скидатися, щоб і мене теж так, як їх, любили, жалували, дарували та прощали. Коли скаже, було, хтось матері: у вас діти чарівні, то на мене ці слова ніколи не поширювались. Іноді я добру нагороду мала за ту несправедливість; але за похвалу, яку я діставала, стільки було мені клопоту, як ми на самоті лишались, що вже воліла я краще байдужости, образи навіть; що більше прихильности виявляли до мене гості, то лихіші ставали батьки, коли гості розходились. О, скільки плакала я, що не народилась бридкою, грубою, дурною, гордовитою, одно слово, з усіма тими хибами, що здобували сестрам ласку в батьків! Я питала сама себе — звідки така чуднота в батька, в матері, людей, зрештою, чесних, справедливих і побожних? Чи сказати вам, пане? З деяких слів, якими спересердя захопився батько, бо був гнівливий, з деяких обставин, до різного часу належних, з балачок між сусідами і слугами я здогадалась про причину, що їх трохи виправдувала. Може, батько мій не зовсім певен був щодо мого народження; може, я нагадувала своїй матері про якусь її провину

й невдячність людини, якій вона надто довірилася. Хіба знаю? Та коли здогади ці й необгрунтовані, чим я важу, звіряючи їх вам? Це писання ви спалите, а я обіцяю спалити ваші відповіді.

На світ ми з'явилися одна по одній невдовзі, тож і дорослими стали всі трое разом. Нагодилися женихи. За старшою сестрою упадав один чарівний юнак; я помітила, що відзначав він мене, а вона була весь час лише приключкою його напосідливості. Я завбачала, яку біду накличе на мене його увага, і розказала про це матері. Мабуть, за все моє життя я тільки це й зробила їй приємного, і ось яка була мені винагорода. Днів за чотири, у всякому разі, за кілька днів мені сказали, що для мене приговорено місце в монастирі, і другого дня мене відвезли. Мені так зле було в батьківській господі, що ця подія мене не засмутила, і я пішла до монастиря св. Марії — то був мій перший монастир — дуже радо. Тим часом закоханець моєї сестри, переставши бачити мене, забув мене й одружився з нею. Звати його К***; він нотар, живе в Корбелі й живе поганенько. Друга моя сестра вийшла за Бомона, паризького шовкоторговця, і живе з ним добре.

Коли сестри мої влаштувалися, я думала, що згадають і за мене і що в монастирі мені вже недовго бути. Мені було тоді шістнадцять з половиною. Сестрам дали чималий посаг; я сподівалась, що й моя доля буде не гірша, в голові моїй роїлися принагідні плани, аж ось покликано мене до приймальні. То був отець Серафим, духівник моєї матері; був він і моїм духівником, тому й не важко було йому пояс-

нити причину своєї візити: ішлося про те, щоб я взяла постриг. Я аж скрикнула на цю дивну пропозицію і заявила йому просто, що ніякого нахилу до чернецтва не почуваю.

— Тим гірше, — сказав він, — бо ваші батьки всього рішилися задля ваших сестер, і вже не знаю, що вони можуть для вас зробити в теперішній своїй скруті. Поміркуйте, панно; му-ситимете або лишитися назавжди в цьому монастирі, або поїхати десь у провінційний, де вас приймуть за скромну плату; з нього ви вийдете тільки по смерті батьків, якої доведеться, може, й довго чекати...

Я гірко нарікала, розливалася слізьми. Настоятельку попередили, вона чекала мене коло приймальні. Годі сказати, яка я була збентежена.

— Що це вам, люба дитино? (Вона краще від мене знала, що трапилось). Ви не при собі! Такого розпачу я ще не бачила, мені аж страшно! Може, батька або матір свою ви втратили?

«Якби ж то!» — хотілось мені відповісти, кинувшись їй в обійми; але я тільки скрикнула:

— Лишенько! Немає в мене ні батька, ні неньки... Я — безталанна, яку ненавидять і живцем хочуть отут поховати!

Вона дала утишитись моєму пориву, перечекала, поки заспокоюся. Я розказала їй ясніше, що саме мені оповіщено. Вона нібито зворушилася, пожаліла мене; підбадьорила, щоб я не згоджувалась на те, до чого в мене немає нахилу; пообіцяла просити, умовляти, клопотатися.

Ох, пане, які ті настоятельки монастирські облудні!.. Ви про це й гадки не маєте.

Справді, вона написала. Вона знала, яка буде відповідь, показала мені її, і лише геть згодом я навчилась сумніватися в її щирості. Тим часом вийшов термін, що дали мені на роздуми; вона прийшла сказати мені про це зі смутком, чудово вдаваним. Спочатку помовчала, потім кинула мені кілька співчутливих слів, що з них я зрозуміла вже й решту. Знову дала я волю розпачу, та це вже востаннє. Уміти стримуватись — то велике вміння! Потім вона сказала, справді-таки, — гадаю, — плачучи:

— Так ви покидаєте нас, дитино моя! Не побачимося вже, моє серденько... — та інше, чого я не почула.

Я впала на стілець, мовчала, ридала, замирали, схоплювалася, кидалася до стіни, виливала скорботу свого серця. Отаке зо мною коїлося, коли вона промовила:

— А чого б вам однієї речі не зробити? Слухайте, та тільки не кажіть, що я вам пораду давала. Покладаюсь на вашу непорушну скромність, бо нізащо у світі не хочу, щоб мені чим-небудь докоряли. Що від вас вимагають? Щоб ви взяли послухенство? А чому б вам і не взяти? До чого це вас зобов'язує? Ні до чого, ну, ще два роки з нами поживете. Не знаєти, хто помре, а хто житиме; два роки — час чималий; за два роки багато що може трапитись.

І разом з облесною цією мовою — щедрі ласки, дружні нарікання, ніжне лукавство. Я знала, де я є, не знала, куди мене повезуть, і дала себе переконати. Тож вона написала батькові; її лист був гарний, кращого їй не треба! Не потаїла вона ні моїх мук, ні горя, ні